

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

С.М. Приліпко, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Визначені джерела формування інвестиційних ресурсів для фінансування програм і заходів соціально-економічного розвитку сільських територій. Проаналізовано стан надходження коштів до бюджетів сільських і селищних рад Черкаської області. Систематизовано обласні програми, які формують виконання цільової обласної програми «Село Черкащини – 2020». Розглянуто основні проблеми фінансування та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *сільські території, джерела формування інвестицій, державний бюджет, місцевий бюджет, програма соціально-економічного розвитку, децентралізація влади.*

Розвиток сільських територій неможливий без реалізації загальнонаціональних, обласних і місцевих програм соціально-економічного розвитку, які здебільшого фінансуються за рахунок видатків державного і місцевих бюджетів. Проведена паспортизація сільських населених пунктів Черкаської області вказувала на виникнення ряду проблем, які стали передумовою для прийняття єдиної обласної програми розвитку села. Аграрний сектор економіки потребував значних капіталовкладень на розвиток матеріально-технічної бази, впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій у рослинництві і тваринництві, відновлення і збереження родючості землі, удосконалення організаційно-економічного механізму господарювання. Не на належному рівні приділялася увага формуванню місцевих бюджетів для утримання закладів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури. Через недофінансування більшість закладів культури, охорони здоров'я та освіти потребувала капітального ремонту або реконструкції. Майже на всіх об'єктах слід було покращувати матеріально-технічну базу. Комунальне господарство сільських населених пунктів перебувало у незадовільному стані. Хоча було здійснено ряд заходів з введення в експлуатацію нових об'єктів газо- і водопостачання, проте рівень забезпечення сільського населення природним газом і водою все ще залишався на низькому рівні, порівнюючи з показниками забезпечення населення у містах. Сільські дороги перебували у незадовільному стані, у деяких селах взагалі було відсутнє транспортне сполучення. Тому, рішенням сесії Черкаської обласної ради від 22.11.2011 р. №9 – 1/VI затверджена обласна цільова програма «Село Черкащини – 2020», яка спрямована на покращення соціально-економічного розвитку сільських територій і поєднала у собі реалізацію різних державних і обласних програм, спрямованих на підвищення рівня життя сільського населення. Основне завдання органів державної влади і місцевого самоврядування полягає у пошуку можливостей наповнення дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок різних джерел та вирішення проблем фінансування запланованих заходів у період кризових явищ, які спостерігаються у економіці держави.

Дана тема дослідження є актуальною, оскільки у наукових працях такі вітчизняні вчені як В.Г. Андрійчук, О.Г. Булавка, В.С. Діесперов, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин постійно намагаються удосконалити механізми формування і розподілу інвестиційних ресурсів сільських територіальних громад на законодавчому рівні. Проте, все ще існує ряд проблем, які необхідно вирішувати на державному рівні.

Ціль статті полягає у систематизації структури обласної цільової програми «Село Черкащини – 2020», аналізі джерел формування бюджету сільських і селищних рад, характеристиці окремо прийнятих обласних програм розвитку сільських територій, які включені до програми розвитку села, визначенні проблем фінансування та пошуку шляхів їх вирішення на державному рівні.

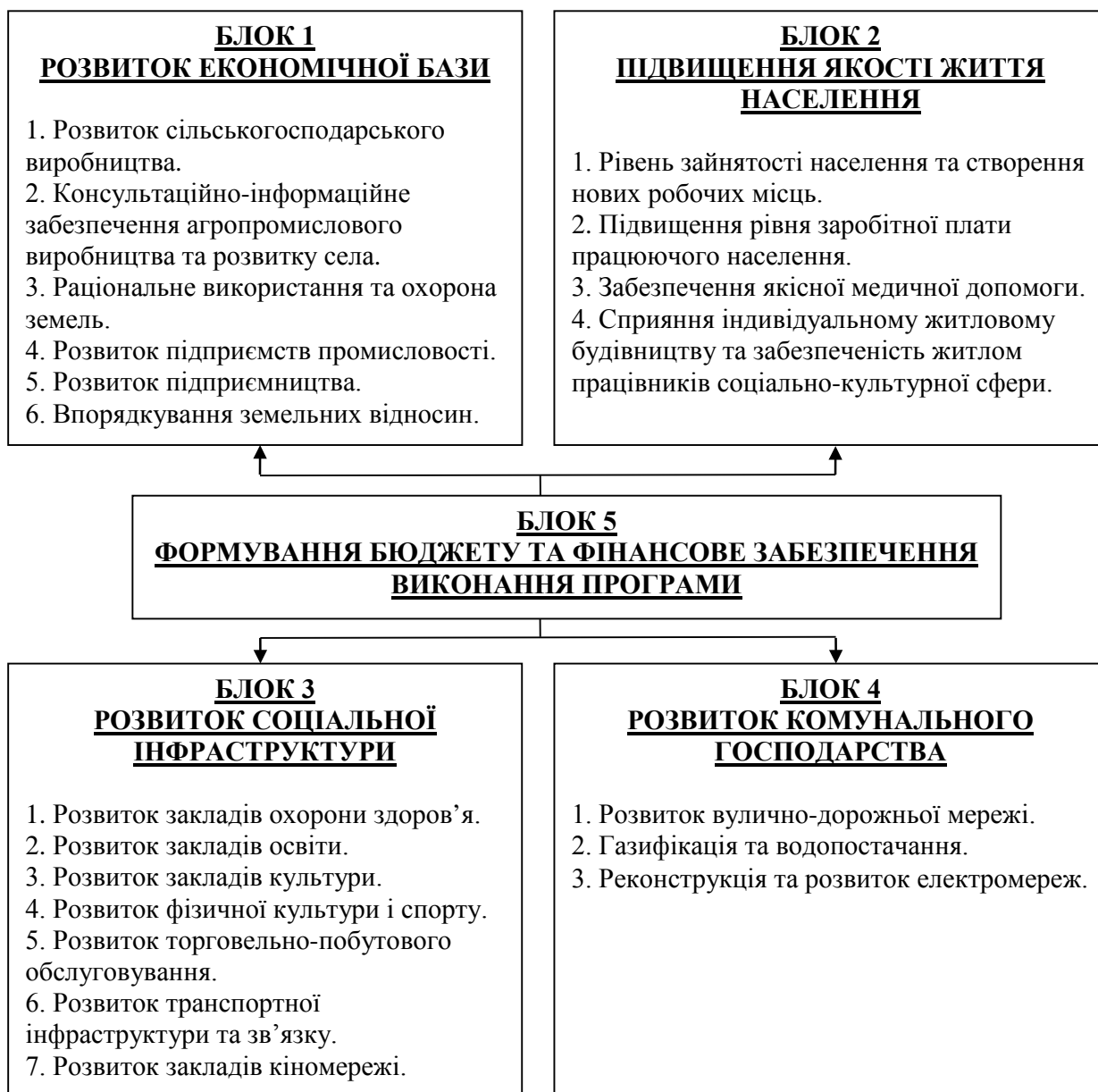
Методика досліджень. При написанні статті використовувались такі методи дослідження як абстрактно-логічний, економіко-статистичний, порівняльного аналізу і синтезу, а також системного підходу до вирішення проблем. Об'єктом дослідження виступають звітні дані Департаменту агропромислового розвитку Черкаської ОДА про виконання обласної цільової програми «Село Черкащини – 2020» за відповідні роки.

Результати досліджень. Для подолання негативних тенденцій, які почали спостерігатися у сільських населених пунктах, у обласній програмі «Село Черкащини-2020» визначені першочергові завдання. Серед них – зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників, формування сприятливого економічного середовища сільських населених пунктів з метою наповнення місцевих бюджетів, стимулювання несільськогосподарського підприємництва, удосконалення інженерно-транспортної і соціальної інфраструктури на селі, підвищення рівня зайнятості, доходів і якості життя сільського населення.

Програмою передбачено створення нових робочих місць за рахунок розвитку трудомістких галузей сільського господарства – овочівництва, садівництва, молочного скотарства та свинарства. При цьому виробництво молока зросте до 900 тис. т, а виробництво свинини – до 86,0 тис. т. Для цього вводиться в експлуатацію сучасні тваринницькі комплекси.

Окрема увага приділяється відновленню роботи та створенню нових переробних цехів у сільській місцевості, оптових ринків, заготівельних пунктів, агроторгових домів, кредитних спілок на основі кооперації. До 2020 р. у селах області заплановано створення 21,5 тис. додаткових робочих місць, а середній рівень заробітної плати у сільській місцевості досягне 4982,00 грн на 1 працівника. Збільшення розміру заробітної плати можливе завдяки росту питомої ваги статті витрат на оплату праці до 25,0% у загальній структурі виробничої собівартості сільськогосподарської продукції. До 2020 року за рахунок фінансування програми передбачено будівництво 325 магазинів; проведення реконструкції, ремонту та придбання обладнання для магазинів, підприємств громадського харчування на 545 об'єктах; будівництво 114 та відновлення роботи 196 об'єктів побуту; проведення реконструкції, ремонту та оснащення 1048 шкіл, 465 дитячих садків, а також діючих майстерень, перукарень, лазень та інших об'єктів в кількості 270 одиниць; газифікація 260 населених пунктів, введення в експлуатацію 1471,8 км вулично-дорожньої мережі, у 452 селах удосконалення мережі маршрутних пасажирських перевезень та додаткове забезпечення транспортним сполученням у відповідності до встановлених норм, розвиток мережі кінообслуговування населення у 691 сільських клубах [1, 2].

В цілому, програма складається з п'яти блоків: розвиток економічної бази, підвищення якості життя населення, розвиток соціальної інфраструктури, розвиток комунального господарства, формування бюджету та фінансове забезпечення виконання програми (рис.).

*Рис. Структура цільової обласної програми «Село Черкащини – 2020»**

*Джерело: розроблено автором за даними цільової обласної програми «Село Черкащини – 2020»

Планова потреба у фінансових інвестиціях на розвиток соціальної інфраструктури сільських територій Черкаської області на 2011 – 2020 рр. становить 745,7 млн грн, з яких 10,1% передбачено витратити на медицину, 21,1% – на освіту, 31,6% – на культуру, 28,2% – на торговельно-побутове обслуговування населення та 8,9% від загальної суми виділять на розвиток транспортної інфраструктури і зв'язку. Місцеві бюджети мають профінансувати виконання зазначених заходів на 309,4 млн грн або на 41,5% (табл. 1). Окремо передбачено фінансування заходів з розвитку комунального господарства у розмірі 2356,8 млн грн. Аналіз структури показує, що

70,8% коштів виділяється на розвиток вулично-дорожньої мережі, 6,8% – на газифікацію, 21,5% – на водопостачання та 0,9% – на розвиток електромереж (табл. 2).

1. Планова потреба у інвестиціях для виконання заходів з розвитку соціальної інфраструктури на 2011 – 2020 рр.*

Джерела інвестицій	Розвиток закладів охорони здоров'я		Розвиток закладів освіти		Розвиток закладів культури		Розвиток торговельно-побутового обслуговування		Розвиток транспортної інфраструктури та зв'язку		Всього	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Державний бюджет	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Обласний бюджет	17,7	23,4	0,0	0,0	8,4	3,6	11,7	5,6	0,0	0,0	37,8	5,0
Місцевий бюджет	29,2	38,6	116,1	73,8	160,2	68,0	3,9	1,9	0,0	0,0	309,4	41,5
Кошти підприємств та фізичних осіб	21,5	28,4	2,3	1,5	15,8	6,7	107,8	51,2	0,0	0,0	147,4	19,8
Інші джерела	7,2	9,5	38,9	24,7	51,1	21,7	87,3	41,4	66,6	100,0	251,1	33,7
Всього	75,6	100	157,3	100	235,5	100	210,7	100	66,6	100	745,7	100

*Джерело: розраховано автором за даними цільової обласної програми «Село Черкащини-2020»

2. Планова потреба у інвестиціях для виконання заходів з розвитку комунального господарства на 2011 – 2020 рр.*

Джерела інвестицій	Розвиток вулично-дорожньої мережі		Газифікація		Водопостачання		Реконструкція та розвиток електромереж		Всього	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Державний бюджет	340,1	20,4	25,0	15,7	0,0	0,0	0,0	0,0	365,1	15,5
Обласний бюджет	1048,2	62,8	0,0	0,0	76,7	15,1	0,9	4,4	1125,8	47,8
Місцевий бюджет	70,5	4,2	0,5	0,3	114,4	22,6	3,1	15,0	188,5	8,0
Кошти підприємств та фізичних осіб	210,9	12,6	0,0	0,0	113,3	22,3	11,0	53,4	335,2	14,2
Інші джерела	0,0	0,0	133,8	84,0	202,8	40,0	5,6	27,2	342,2	14,5
Всього	1669,7	100	159,3	100	507,2	100	20,6	100	2356,8	100

*Джерело: розраховано автором за даними цільової обласної програми «Село Черкащини-2020»

Дані про структуру розподілу інвестицій свідчать про те, що для фінансування більш масштабних проектів з розвитку комунального господарства основна частка ресурсів до 2020 р. надходитиме із обласного бюджету у розмірі 1125,8 млн грн, що становить 47,8%. З державного бюджету фінансування здійснюватиметься у розмірі

15,5% лише на розвиток вулично-дорожньої мережі і газифікацію сіл. Решту витрат візьмуть на себе місцеві бюджети, юридичні і фізичні особи.

Джерелами фінансування інвестицій на соціально-економічний розвиток сіл Черкащини виступають кошти з державного, обласного, районних, сільських (селищних) бюджетів. Для реалізації окремих заходів залучаються також приватні інвестиції. Згідно з Бюджетним кодексом основну частину доходів бюджетів місцевого самоврядування формують плата за землю, фіксований сільськогосподарських податок, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва, а тому ці кошти можуть бути використані на соціально-економічний розвиток сільської територіальної громади.

Одним із джерел наповнення бюджету є продаж земельних ділянок із земель комунальної власності. Протягом 2013 р. в області було продано 35 земельних ділянок несільськогосподарського призначення державної та комунальної власності загальною площею 7,2 га загальною вартістю 3,2 млн грн. Крім того, до місцевих бюджетів надійшли кошти у сумі 174,4 тис грн за продаж на аукціоні із земельних торгів права оренди 17 земельних ділянок загальною площею 41,3 га. В цілому, до державного та місцевих бюджетів у 2013 році, з урахуванням відстрочених платежів за раніше викуплені земельні ділянки, надійшли кошти у сумі 33,9 млн грн, з яких 3,3 млн грн надійшло до державного бюджету, а 30,6 млн грн – до місцевих бюджетів.

Практика останніх років свідчить про успішні кроки приватного бізнесу щодо наповнення дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок укладання соціальних угод між сільгосптоваровиробниками і територіальними громадами. Обсяги відрахувань кожного суб'єкта господарювання залежать від розміру землеволодіння, що знаходиться в оренді: чим більше землі орендується, тим більшу частку має внести інвестор для забезпечення добробуту і підвищення рівня життя сільських мешканців. Такий підхід дасть змогу поставити у рівні умови великі аграрні холдинги, корпорації і товариства з дрібними фермерами й особистими селянськими господарствами.

Досвід підписання соціальних угод орендарів землі з сільськими радами у Черкаській області свідчить про залучення значних обсягів фінансових інвестицій у економіку сільських територій. Це дає змогу вирішити їх соціальні й економічні проблеми на місцевому рівні та суттєво підвищити соціальну відповідальність бізнесу. Спілка сільськогосподарських товаровиробників Черкащини рекомендувала аграрникам на підставі укладених соціальних угод перераховувати до бюджету сільської ради кошти у розмірі, не менше за 50 грн за 1 га орендованої землі. У 2011 р. у середньому на одну сільську раду в області припадало 200–250 тис. грн щорічних надходжень. Вже у 2012 р. загальна вартість укладених угод становила 85,3 млн грн (106,5 грн за 1 га орендованої землі), у 2013 р. — близько 94,3 млн грн (110,8 грн за 1 га). У 2013 р. сільські ради одержали від партнерів коштів і послуг на суму 87,6 млн грн, що становить 93,2% від загальної вартості соціальних угод.

Аналіз надходження коштів до бюджетів сільських та селищних рад у Черкаській області за 2011–2013 рр. свідчить про одержання фактичних доходів на 132,2 млн грн, або на 14,5% більше від запланованих показників (табл. 3).

В.М. Кепко і О.А. Дем'янишина [3] вважають, що сучасний механізм розвитку сільських територій має урегулювати діяльність інвесторів на селі на принципах партнерства, паритетності й справедливості. Тому укладання соціальних угод має нести не добровільний характер, а стати законодавчо врегульованим механізмом для наповнення дохідної частини бюджету сільської (селищної) ради.

3. Стан надходження власних та закріплених доходів до загального фонду бюджетів сільських та селищних рад Черкаської області, млн грн*

Рік	Планове надходження	Фактичне надходження	Відхилення показника	
			млн грн	%
2011	223,1	254,4	+ 31,3	+ 14,0
2012	326,4	382,1	+ 55,7	+ 17,1
2013	360,3	405,5	+ 45,2	+ 12,5
Всього	909,8	1042,0	+ 132,2	+ 14,5

*Джерело: розраховано автором за даними Департаменту агропромислового розвитку Черкаської ОДА

Органи місцевого самоврядування повинні вирішувати соціальні проблеми сільських населених пунктів саме за рахунок сплачених сільськогосподарськими товаровиробниками податків до місцевого бюджету [4]. Це означає, що система формування і розподілу місцевих бюджетів, з яких здійснюватиметься інвестування соціально-економічного села відповідно до затверджених програм, потребує удосконалення на законодавчому рівні. Дійсно, частина доходів сільськогосподарських виробників через сплачені податки до місцевого бюджету повинні повертатися на потреби територіальної громади. Сільське населення має приймати активну участь як у визначенні пріоритетних напрямів інвестування, так і у контролі за цільовим використанням коштів разом з представниками органів місцевого самоврядування та державними органами виконавчої влади. Постійний громадський контроль на місцевому рівні дасть змогу унеможливити зловживання посадовими особами.

Програма «Село Черкащини – 2020» об'єднала усі діючі загальнонаціональні, обласні, районні і сільські/селищні програми, спрямовані на розвиток сільських територій. Основою формування програми стала Державна цільова програма розвитку українського села (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 №1158) [5].

Для розвитку агропромислового комплексу затверджено ряд обласних програм, серед яких: Програма розвитку рибного господарства водойм Черкаської області на 2014 -2020 роки (затверджена рішенням обласної ради від 30.01.2014 №28 – 3/VI), Програма розвитку овочівництва Черкаської області на 2011 – 2015 роки (затверджена рішенням обласної ради від 22.11.2011 № 9 – 2/VI), Програма розвитку галузі молочного скотарства в Черкаській області на 2010 – 2020 роки (затверджена рішенням обласної ради від 03.12.2010 №2 – 3/VI), Програма розвитку галузі свинарства в Черкаській області на 2010 – 2020 роки (затверджена рішенням обласної ради від 28.12.2010 №3 – 7/VI), Програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Черкаській області на період до 2015 року (затверджена рішенням обласної ради від 27.11.2009 №30 – 3/V), Програма забезпечення потреби області в продовольчому зерні на 2008 – 2015 роки (затверджена рішенням обласної ради від 07.08.2008 №20 – 6/V).

Проведення агролісотехнічних заходів на деградованих сільськогосподарських землях права державної власності, захист їх від водної ерозії та повторного заболочення осушених сільськогосподарських угідь здійснюється за рахунок надходжень коштів до обласного бюджету від відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва. Заходи з охорони та

раціонального використання природних ресурсів (будівництво берегозакріплювальних споруд, реконструкція гідротехнічних споруд, підтримання гідрологічного режиму та санітарного стану річок, утилізація відходів, впорядкування діючих сміттєзвалищ) фінансуються з обласного бюджету за рахунок екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності. Проведення природоохоронних заходів здійснюється відповідно до Програми вилучення, утилізації, знищення та знешкодження непридатних або заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них на 2014 – 2015 роки (затверджена рішенням обласної ради від 17.04.2014 № 31 – 4/VI), Програми з охорони і підвищення родючості ґрунтів Черкаської області «Родючість 2008 – 2015» (затверджена на спільному засіданні колегії Головного управління агропромислового розвитку та Ради регіонального центру наукового забезпечення АПВ), Галузевої програми «Комплексна біологізація захисту рослин 2008 – 2015» (затверджена наказом Головного управління агропромислового розвитку від 10.07.2008 №51).

Програма зайнятості населення Черкаської області на період до 2017 року (затверджена рішенням обласної ради від 09.08.2013 № 24 – 3/VI) покликана вирішити проблему зайнятості сільського населення та зниження рівня безробіття за рахунок створення нових робочих місць у сільському господарстві (особливо у його трудомістких галузях – свинарстві, молочному скотарстві, садівництві, овочівництві) й на об'єктах соціальної інфраструктури, детінізації трудових відносин, покращення соціального захисту працівників тощо. Виконання програми дасть змогу підвищити рівень заробітної плати та, в цілому, рівень життя населення у сільській місцевості.

У Черкаській області працюють декілька програм для забезпечення сільського населення житлом. Так, Програмою індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» (затверджена рішенням обласної ради від 19.12.2000 №18 – 5 та продовжена рішенням від 28.08.2009 №28 – 5/V) передбачено можливість отримання сільськими забудовниками пільгового кредиту за ставкою 3% річних на період до 20 – 30 років на нове будівництво, реконструкцію існуючого житла, придбання будинків у сільській місцевості та будівництво інженерних мереж. Програмою пільгового кредитування скористалися 419 осіб, які будують індивідуальне житло, постійно проживають і працюють у сільській місцевості [6]. Виконавцем програми визначено ДП «Черкаський обласний фонд підтримки індивідуального житлового будівництва на селі». Фінансування програми здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 05.10.1995 р. №1597 «Про затвердження Правил надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі».

Крім того, для забезпечення житлом сільського населення в області працюють ще такі програми як Регіональна програма забезпечення житлом працівників бюджетної сфери сільської місцевості у Черкаській області (затверджується рішенням обласної ради щорічно на відповідний рік) та Програма забезпечення молоді житлом на 2003 – 2017 роки (затверджена рішенням обласної ради від 26.08.2003 №11 – 6).

Програма «Впровадження в Черкаській області проекту Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) та Європейського Союзу (ЄС) «Місцевий

розвиток, орієнтований на громаду фаза – II” на 2011 – 2014 роки” (затверджена рішенням обласної ради від 13.09.2012 № 8 – 3/VI) дає змогу реалізовувати у сільських населених пунктах Черкащини мікропроекти на умовах дольової участі у їх співфінансуванні за рахунок коштів міжнародного проекту, місцевих бюджетів і сільської громади. Пріоритетними сферами реалізації мікропроектів визначено: охорону здоров’я (підтримка мережі фельдшерсько-акушерських пунктів); енергозбереження (енергозберігаючі заходи, збільшення використання відновних джерел енергії, тощо); навколишнє природне середовище (утилізація відходів, знешкодження запасів пестицидів тощо); водопостачання; місцевий транспорт (подолання ізольованості у сільській місцевості, шкільний автобус). На виконання Програми у 2013 р. із обласного бюджету профінансовані видатки у розмірі 158,6 тис. грн, що становить 66,9% від запланованих у бюджеті 237,0 тис. грн.

Обласна програма «Шкільний автобус» на 2012 – 2015 роки (затверджена рішенням обласної ради 17.02.2012 №13 – 4/V) спрямована на придбання автобусів за рахунок місцевих бюджетів з метою організації регулярного і безоплатного перевезення учнів, дітей та педагогічних працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості до місця навчання, роботи і додому. Орієнтований загальний обсяг фінансування заходів Програми становить 22,8 млн грн. На даний час придбано 168 шкільних автобусів, які здійснюють підвезення 8412 учнів. Частково виконання програми на національному рівні фінансується з державного бюджету.

Фінансування заходів з водопостачання сільських населених пунктів здійснюється відповідно до програми «Питна вода Черкащини» на 2006 – 2020 роки (затверджена рішенням обласної ради від 02.12.2005 №25 – 5/IV).

За Програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства Черкаської області на 2010 – 2014 роки проводяться заходи із освітлення вулиць сільських населених пунктів та районних центрів області.

Обласна програма підтримки та розвитку сільських клубних закладів на 2013 – 2015 роки (затверджена рішенням обласної ради від 26.04.2013 № 22 – 3/VI) спрямована на збереження існуючої мережі сільських будинків культури, створення сприятливих умов в організації культурного дозвілля жителів сільської місцевості, покращення матеріально-технічної бази сільських клубних закладів шляхом проведення капітальних, поточних ремонтів приміщень закладів, впровадження автономного опалення, підвищення уваги органів виконавчої влади та місцевого самоврядування до проблем галузі культури на селі. Орієнтований обсяг фінансування на виконання програми становить 7,9 млн грн, у тому числі 6,4 млн грн – за рахунок коштів місцевих бюджетів, 1,5 млн грн – за рахунок інших джерел фінансування. Поряд з цим, прийнято Програму поліпшення кінообслуговування населення на 2014 – 2018 роки (затверджена рішенням обласної ради від 30.01.2014 №28 – 4/VI), що передбачає створити належні умови у сільських будинках культури для доступу населення до кращих зразків вітчизняного та світового кіномистецтва.

Для розвитку фізичної культури та спорту в області прийнята Програма будівництва, реконструкції та капітального ремонту спортивних майданчиків Черкащини на 2011 – 2016 роки (затверджена рішенням обласної ради від 13.09.2011 №8 – 5/VI). Відповідно до програми у сільських населених пунктах здійснюється будівництво майданчиків зі штучним покриттям для ігрових видів спорту та спорудження багатофункціональних спортивних майданчиків з тренажерним обладнанням.

Виконання заходів з соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів здійснювалося відповідно до окремо прийнятих обласною радою щорічних програм соціально-економічного розвитку Черкаської області.

За 2011 – 2013 рр. на виконання цільової програми «Село Черкащини – 2020» з обласного бюджету виділялися кошти на фінансування запланованих програм і заходів соціально-економічного розвитку сільських територій (табл. 4).

4. Обсяги фінансування окремих програм і заходів з обласного бюджету для реалізації цільової програми «Село Черкащини – 2020», тис. грн*

№ з/п	Назва програми/заходу	2011 р.	2012 р.	2013 р.	Всього
1.	Проведення агролісотехнічних заходів	1095,6	204,3	29,9	1329,8
2.	Проведення природоохоронних заходів	288,1	836,0	4142,8	5266,9
3.	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт спортивних майданчиків	1500,0	1024,0	887,2	3411,2
4.	Капітальний ремонт, реконструкція об'єктів соціально-культурної сфери у сільській місцевості	1850,0	1070,0	547,4	3467,4
5.	Будівництво, реконструкція об'єктів соціально-культурної сфери у сільській місцевості	141,3	359,3	1781,0	2281,6
6.	Водопостачання сільських населених пунктів	167,6	175,1	34,5	377,2
7.	Програма індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім»	567,0	545,0	498,0	1610,0

*Джерело: складено автором за даними Департаменту агропромислового розвитку Черкаської ОДА

Окремо із державного бюджету на будівництво, реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери у сільській місцевості за 2011 – 2013 рр. надійшло 48,5 млн грн, у тому числі 10,9 млн грн у 2011 р., 17,9 млн грн у 2012 р. та 19,7 млн грн у 2013 р. Ряд передбачених програмою заходів з розвитку соціальної інфраструктури та комунального господарства залишилися недофінансованими або зовсім нефінансованими з державного бюджету.

Координацію виконання заходів цільової програми «Село Черкащини – 2020» покладено на Департамент агропромислового розвитку Черкаської ОДА, який щорічно звітує перед обласною радою про хід її реалізації. Виконання розділів програми здійснюється управліннями, відділами та іншими структурними підрозділами обласної державної адміністрації у межах їх повноважень та касових видатків. Проте успішна робота з соціально-економічного розвитку сільських територій можлива лише за умови співпраці органів державної влади та органів місцевого самоврядування, вчасного співфінансування затверджених програм за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів. В останні роки спостерігається проблема недофінансування окремих програм і заходів, які фінансуються з державного бюджету, через кризові явища в економіці держави. Окремо існує проблема у роботі управлінь державного казначейства. Досить часто виписані платіжні доручення на оплату рахунків лежать не проведеними значний період часу, здебільшого здійснюються проплати лише захищених статей витрат та кредиторської заборгованості за попередні роки. Існуючі проблеми фінансування заходів і програм соціально-економічного розвитку у сільській місцевості можливо

вирішити лише на державному рівні шляхом удосконалення нормативно-правової бази. У більшості випадків місцеві бюджети у сільських населених пунктах не є самодостатніми через неврегулювання питань формування надходжень і розподілу видатків на законодавчому рівні. Через брак коштів утримання соціальної сфери села знаходиться на неналежному рівні. Це може призвести до погіршення стану соціальної інфраструктури на селі, що у свою чергу вплине на погіршення рівня життя і умов проживання сільського населення. Практика свідчить, що сучасна система формування і розподілу фінансових ресурсів є недосконалою і потребує доопрацювання. Цілком можна погодитись з академіком НААН П.Т. Саблуком щодо перегляду основних засад і принципів державної політики інвестування розвитку села [7]. На його думку, необхідно децентралізувати управлінські функції держави на користь місцевого самоврядування. Це можливо досягнути шляхом розмежування на законодавчому рівні повноваження центральних і місцевих органів виконавчої влади, закріплення реального самоуправління територіальних громад, врегулювання питання формування місцевих бюджетів і контролю за їх виконанням, удосконалення міжбюджетних відносин центральних і місцевих органів виконавчої влади. З урахуванням рівня соціально-економічного розвитку кожного населеного пункту удосконалення системи розподілу доходів та видатків між бюджетами усіх рівнів може зайняти не один рік, але вже зараз потрібно розпочати працювати над механізмом її функціонування.

Висновки. Отже, обласна програма «Село Черкащини – 2020» об'єднує у собі окремі обласні програми та дає змогу цілеспрямовано здійснювати фінансування заходів соціально-економічного розвитку сільських територій. Основні напрями фінансування інвестицій – це розвиток економічної бази, підвищення якості життя населення, розвиток соціальної інфраструктури та розвиток комунального господарства. Дослідження показали, що значна частка видатків здійснюється за рахунок значних коштів з державного і обласного бюджетів, проте не всі програми і заходи були профінансовані повною мірою. Для наповнення бюджетів сільських і селищних рад необхідно урегулювати укладання соціальних угод на державному рівні та стимулювати різні форми приватно-державного партнерства у сільській місцевості. Окремого вирішення потребує невідкладне проведення адміністративно-територіальної реформи, яка передбачає децентралізацію влади, розширення управлінських і розпорядчих функцій органів місцевого самоврядування, удосконалення на законодавчому рівні системи формування і розподілу місцевих бюджетів. Подальший розвиток сільських територій Черкащини можливий лише за умови вчасного фінансування заходів і програм з різних джерел та злагодженої роботи органів державної влади і місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про обласну цільову програму «Село Черкащини – 2020»: Рішення Черкаської обласної ради від 22.11.2011 р. №9 – 1/VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://oblradack.gov.ua/ostanni-rishennya-sesyi/270 – 22112011-ix-sesya-oblasnoyi-radi-vi-sklikannya.html](http://oblradack.gov.ua/ostanni-rishennya-sesyi/270-22112011-ix-sesya-oblasnoyi-radi-vi-sklikannya.html) – Назва з екрану.
2. Села Черкащини зразка 2020 р. / Аграрний тиждень. — 2012. — № 7 (219). — С. 10 – 11.
3. Кепко В.М. Соціально-економічні особливості розвитку сільських територій / В.М. Кепко, О.А. Дем'янишина // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф.

Кропивка. — Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. — № 1 (21), том 2. — С. 116 – 124.

4. Присяжнюк М.В. Виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні орієнтири розвитку аграрного сектору економіки України до 2020 року» / М.В. Присяжнюк // Економіка АПК. — 2012. — № 10. — С. 3 – 7.
5. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 73. — С. 7.
6. На Черкащині діє регіональна програма «Власний дім»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246952152&cat_id=244277216 – Назва з екрану.
7. Саблук П.Т. Концептуальні аспекти модернізації аграрного виробництва та розвитку сільських територій в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2010. — № 8. — С. 3 – 9.

Одержано 17.03.2014

Аннотація

С.М. Прилипко

Источники формирования инвестиционных ресурсов и финансирование мероприятий социально-экономического развития сельских территорий Черкасской области.

Развитие сельских территорий невозможно без реализации программ социально-экономического развития. Цель исследования заключается в систематизации структуры областной целевой программы «Село Черкащины – 2020», анализе источников формирования бюджета сельских и поселковых советов, характеристике отдельно принятых областных программ развития сельских территорий, которые включены в Программу развития села, определении проблем финансирования и поиска путей их решения на государственном уровне. В статье использовались такие методы исследования как абстрактно-логический, экономико-статистический, сравнительного анализа и синтеза, а также системного подхода к решению проблем. Основную часть доходов бюджетов местного самоуправления формируют плата за землю, фиксированный сельскохозяйственный налог, единый налог для субъектов малого предпринимательства, продажа земельных участков из земель коммунальной собственности, поступления от заключения социальных соглашений с сельхозпроизводителями. За 2011–2013 годы бюджеты сельских и поселковых советов Черкасской области получили фактических доходов на сумму 132,2 млн грн, или на 14,5% больше, чем предусмотрено по плану. За счет объединения областных программ программа «Село Черкащины – 2020» дает возможность осуществлять целенаправленное финансирование мероприятий социально-экономического развития сельских территорий. Основные направления финансирования инвестиций – это развитие экономической базы, повышение качества жизни населения, развитие социальной инфраструктуры и развитие коммунального хозяйства.

Значительная часть расходов осуществляется за счет значительных средств из государственного и областного бюджетов. Однако за последние годы не все программы и мероприятия были профинансированы в полном объеме. Отдельно необходимо усовершенствовать на законодательном уровне заключение

социальных соглашений с сельхозпроизводителями, проведение административно-территориальной реформы с целью децентрализации власти, расширение управленческих и распорядительных функций органов местного самоуправления относительно формирования и распределения местных бюджетов.

Ключевые слова: *сельские территории, источники формирования инвестиций, государственный бюджет, местный бюджет, программа социально-экономического развития, децентрализация власти.*

Annotation

S.M. Prylipko

Sources of investment resources and funding for socio-economic development of rural areas of Cherkasy region.

Development of rural areas is impossible without the implementation of programs of socio-economic development. The purpose of the research is to systematize the structure of the regional target program “Village of Cherkasy region – 2020”, the analysis of the sources of budget of village and settlement councils, characteristics of separately adopted regional programs of development in rural areas, which are included in the Rural Development Program, identifying problems and finding ways to finance their decisions at the state level. In the article such research methods were used as abstract-logical, economic-statistical, comparative analysis and synthesis, as well as a systematic approach to problem solving. The bulk of the revenue budgets of local government are formed by payment for land, fixed agricultural tax, single tax for small businesses, sale of land plots concerning lands of communal ownership, proceeds from social agreements with farmers. During 2011 – 2013 budgets of village and settlement councils of Cherkasy region received actual revenues totaling 132.2 million UAH, or 14.5% more than it was provided under the plan. By combining regional programs program “Village of Cherkasy region – 2020” provides an opportunity to have purposeful funding of socio-economic development of rural areas. Main directions of investment financing are the development of the economic base, improving the quality of life, development of social infrastructure and development of utilities.

A significant portion of the costs is carried out due to substantial funds from the state and regional budgets. However, in recent years, not all programs and activities were funded in full. Separately at the legislative level social agreements with farmers, carrying out of administrative and territorial reform aimed at power decentralizing, expanding managerial and administrative functions of local governments with respect to the formation and distribution of local budgets should be improved.

Key words: *rural areas, sources of investment, state budget, local budget, program of socio-economic development, decentralization of power.*